

Lovis Corinth

1858 -1925

Joanna Blaisse, 15 mei 2021

Inhoudsopgave

1. Aanleiding

2. Motivatie

3. Leven

4. Bronnen

1. Aanleiding

Met Lovis Corinth, 1858 – 1925, maakte ik kennis toen we Insel Hombroich bezochten, eind jaren 80 van de vorige eeuw. Hij maakte meteen grote indruk op me, niet alleen omdat alles dat daar in een van de vele tentoonstellingsgebouwen in die prachtig landelijke omgeving, staat, hangt of ligt, schitterend overkomt, maar ook omdat de lange levensgrote staande portretten met een ambachtelijke nonchalance en professioneel gemak waren geschilderd. Houding en kleuren sloegen in als een bom. Zijn schilderijen droegen ertoe bij dat we daarna nog meerdere keren naar het Insel zijn afgereisd.

Verder bleef ik gepitst op het zien van werken van Lovis Corinth.

2. Motivatie

Waarom Lovis Corinth en niet een andere impressionist gekozen?

Ten eerste had ik nog nooit van deze schilder gehoord. Het verbaasde me dat zo'n indrukwekkende impressionistische schilder niet net zo bekend was als de vele Franse impressionisten. Ten tweede trof mij zijn originaliteit, expressiviteit en vakkundigheid. Niet alleen zijn de werken goed geschilderd, er zitten ook een gedrevenheid en wilskracht in, die mij altijd te pakken nemen.

Corinth werkt in verschillende stijlen, maar het lijkt alsof hij zich nooit om de avant garde en de kunstgeschiedenis heeft bekommerd. Het lijkt alsof hij iets op de zichtbare wereld wil veroveren, iets vastleggen wat er zonder hem niet zou zijn geweest. In de loop van zijn leven zie je dat hij daar stap voor stap in slaagt en dat hij niet meer buiten het doek staat maar zelf in zijn voorstelling is opgegaan. Tastend zoekt hij naar iets wat geen enkele schilder voor of na hem heeft gezien.

Het werk van Corinth lijkt op de achtergrond te zijn geraakt, misschien omdat het tussen allerlei stijlen inzit. In het begin heeft het trekken van het 19de eeuwse naturalisme, somber en gedempt. Later wordt hij samen met Max Liebermann en Max Slevogt bij de Duitse impressionisten ingedeeld, al zijn de vluchtige ogenblikken van de Fransen bij hem ver te zoeken. Tot slot wordt hij als een late expressionist gezien, beïnvloed door een jonge landgenoot als Ernst Ludwig Kirchner en andere leden van Die Brücke.

3. Leven

Lovis Corinth, geboren in 1858 in Tapiaw (in het toenmalige Oost-Pruisen) en gestorven in 1925 in Zandvoort, Nederland, was een Duitse schilder, tekenaar en graficus. In Tapiaw groeide hij op met vijf halfbroers en -zusters. Hij had een ongelukkige jeugd en hield ook later depressieve klachten; ook stond hij argwanend tegenover de medemens. Hij moet een echte Pruis geweest zijn. Corinth studeerde vanaf zijn 18de jaar in Königsberg aan de kunstacademie. In 1880 ging hij op aanraden van zijn leraar naar de kunstacademie in München, destijds het belangrijkste schildercentrum naast Parijs en in nauw contact met de culturele scene van deze stad. Corinth sloot zich aan bij de stroming van het naturalisme, die

opkwam als reactie op de klassieke historieschilderkunst. Ook het naaktschilderen speelde een grote rol in zijn opleiding.

In 1884 ging Corinth drie maanden naar Antwerpen en studeerde daar bij Paul Eugène Gorge. Het schilderij *Negro Othello*, een portret van een zwarte man, werd gemaakt in het atelier van Gorge.

Negro Othello, 1884

Parijs

In oktober 1884 reisde hij door naar Parijs, waar hij de privéacademie Académie Julian bezocht en les had van Adolphe William Bouguereau, die hem dichter bij de praktijk van het naaktschilderen van vrouwen bracht. Hij vond zichzelf niet erg succesvol in Parijs en keerde terug met een twintigtal grootformaat doeken, voornamelijk naakten. Hoewel moderne en vooraanstaande impressionisten tegelijkertijd ook in Parijs verbleven en er in Parijs werken te zien waren van meesters die een paar jaar eerder waren gestorven, zoals Gustave Courbet en Édouard Manet, merkte hij er geen van op. Vervolgens woonde hij een aantal jaren in Berlijn.

In 1890 kreeg het schilderij *Pietà*, dat hij had ingediend bij de Parijse Salon, een onderscheiding.

Pietà, 1890

München

Met meer zelfvertrouwen besloot Corinth in 1891 terug te keren naar München. In hetzelfde jaar legde hij het uitzicht vanuit zijn atelierraam vast in verschillende schilderijen, waarmee hij met het plein-air schilderen begon. Kunstenaars verlieten hun atelier en vingen motieven op 'in de open lucht'.

Het belangrijkste werk van Corinth in dat jaar was een groot werk, Diogenes von Sinope:

Diogenes von Sinope, 1891

De tentoonstelling van dat werk in het Glazen Paleis van München werd echter niet goed ontvangen. Het kreeg massale kritiek, waardoor Corinth aan zijn werk ging twifelen. Vanaf 1892 ontstond echter een serie schilderijen die slachthuisscènes uitbeeldden en die de critici weer konden overtuigen.

Vanuit de kunstenaarsvereniging Allotria werd in 1892 de Münchense Sezession opgericht, waarbij naast Corinth ook Max Liebermann zich aansloot. Corinth veroverde een plaats in de kunstwereld van die tijd.

Samen met o.a. Max Slevogt wilde Corinth in 1893 de Vrije Vereniging van XXIV oprichten teneinde de tentoonstellingsituatie te verbeteren. Dit leidde tot een geschil binnen de Sezession, de oprichting mislukte en de betrokkenen werden uitgesloten van de Sezession van München.

In 1895 schilderde Corinth zijn Kruisafneming.

Kruisafneming, 1895

Dit werk is een voorbeeld van Corinth's zoektocht om iets anders te laten zien dan een naturalistische Bijbelse voorstelling. Op de voorgrond proberen twee zeer moderne ogende figuren met een brute tang de onderste dwarspijker te verwijderen, terwijl de kapitein opzij staat, benen uit elkaar, naar het spektakel kijkt en op een boterham kauwt - het is al later op de avond. Jezus zelf lijkt behoorlijk levendig in zijn houding en spierspanning. De opzichtige encenering van het drama lijkt de spot te drijven met de religieuze schilderkunstige traditie. Het werd datzelfde jaar tentoongesteld in het Glazen Paleis en bekroond met een gouden medaille.

In 1897 portretteerde Corinth zijn vriend Otto Eckmann met behulp van de nat-in-nat-techniek. Hij kwam als een van de eersten met deze techniek, die hij als volgt beschreef in zijn leerboek *Het leren van het schilderen*: "omdat je het keer op keer kunt schilderen en corrigeren".

Portret Otto Eckmann, 1897

In 1899 schildert Corinth de moeder van zijn vriend Hans Rosenhagen, een oude dame op een canapee. Op een tafeltje vlak bij haar is de thee geserveerd. Ze kijkt de beschouwer argwanend aan, een blik die Corinth moet hebben herkend. Hij komt niet te dichtbij. Het gezicht wemelt echter van de details. De rechter mondhoek is iets opgetrokken, op de kin glimt een vaal rode vlek en ook onder de ogen en op de oogleden is het rood. Op latere leeftijd is de kleur rood niet meer te ontlopen. Het zorgvuldig gekapte haar kan het voorhoofd niet meer helemaal bereiken, maar opzij, vlak boven de gouden oorbellen, bezit het nog de chic van vroeger. De hooggesloten japon is net zo deftig als de Biedermeier tafel en stoelen, in negentiende-eeuwse donkere tinten. Corinth schildert gelijkenis maar laat ook zien dat de dame niet meer vaak buiten komt.

Portret moeder Rosenhagen, 1899

Toen Lovis Corinth in 1899 in Berlijn was voor de eerste tentoonstelling van de Berlin Secession en Max Liebermann een bezoek bracht, portretteerden ze elkaar:

1899

In 1900 schilderde Corinth *Salome*, een schilderij waarvan hij zelf hoge verwachtingen had, maar dat werd afgewezen voor een tentoonstelling van de Secession van München. Het is zeer nauwkeurig geschilderd; Salome, Christus en Simson spelen hun rollen obligaat als schmierende acteurs in een derderangs theater. De mislukking versterkte het voornemen van Corinth om München te verlaten, en naar Berlijn te gaan.

Berlijn

De *Salome* werd wel een succes in Berlijn bij de tweede Secession-tentoonstelling in juli 1900. Corinth begon iets te betekenen in Berlijn.

Salome, 1900

In 1901 richtte Lovis Corinth een schildersschool op in Berlijn en werd toegelaten tot de "Berlin Secession", opgericht door Max Liebermann. Het jaar daarop werd hij een van de leidende leden en lid van het bestuur van de groep.

In 1902 schildert hij *Charlotte* - een uitbundig portret. Corinth was verliefd. Charlotte zit in een grote leunstoel en houdt haar hoofd een beetje scheef en kijkt over haar schouder naar de schilder. De mond lacht ingehouden maar de ogen staan vrolijk, de jurk is al van de schouder gegleden, de rest komt straks wel of nu meteen?

Petermannchen, 1902

In 1903, toen hij 44 jaar was, huwde hij met Charlotte Berend. Zij was de eerste leerlinge van zijn schilderschool en twintig jaar jonger. Zij wordt zijn muze, zijn geestelijke partner, en de moeder van zijn twee kinderen. Ze had een sterke invloed op hem en het familieleven werd een belangrijk thema in zijn werk.

Hij schildert *Meisje met stier*. Charlotte Berend leidt een stevige stier aan zijn neusring. Dit schilderij trok speciale aandacht in de Berlin Secession vanwege de betekenis die het bevat: het werk toont symbolisch de relatie van een echtpaar, waarin Corinth, als een getemde stier, zich door de vrouw laat leiden aan een roze lint aan de neusring.

Meisje met stier, 1902

In 1903 schilderde Corinth het dubbelportret en champagnefluit, waarop hij zichzelf portretteerde met Charlotte Berend.

Dubbelportret, 1903

In 1907 poseert een andere Charlotte voor Corinth, het is een liggend naakt en het wijkt in tekening en kleur zo af van zijn andere werk dat het het begin van iets nieuws lijkt te zijn. Nooit wordt Corinth koket, maar op dit werk komt Corinth de kijker niet tegemoet. De vorm van dijbenen, buik en borsten is onbarmhartig en de mengeling van vleeskleur met veegjes groen en blauw geeft iets beduimelds aan het naakt, dat aan het latere grimmige werk van Lucien Freud doet denken.

Liegender Weiblichen Akt, 1907

Een elleboogholte rust op het hoofd zodat de arm kan hangen of licht zwaaien. De andere hand grijpt naar het scheenbeen alsof er toch nog een plek van het openlijk getoond lijf moet worden bedekt.

De oude dame en Petermannchen verblijven met de overdaad nog in de negentiende eeuw, en nu opeens die versobering. Dit naakt kent niets dan zichzelf. Schrok Corinth terug voor wat hij had opgeroepen? Liegender Weiblichen Akt blijft een eenling. De interieurs worden weer voller en missen de zelfs de dichterlijkheid van de beginperiode. Jaren na *Liegender Weiblichen Akt* lijkt alle winst verdwenen als hij zijn vrouw in een treurig ingerichte kamer een boek laat lezen naast een aquarium met goudvissen. Een braaf realisme ligt in het verschiet.

Dame am Goldfischbassin, 1911

Dan komt de grote schoonmaak. Stap voor stap is te volgen hoe iemand de oude spullen waaraan hij zo gehecht is, toch van de hand doet. De uitverkoop is totaal.

In 1911, het jaar van het aquarium met de goudvissen, maakt Corinth ook een stilleven voor de verjaardag van Charlotte. Ze staat er zelf ook op, met naakt bovenlijf; zwierig slaat ze met een bos bloemen door de lucht.

Geburtstagsbild , 1911

Voor haar staat een lange tafel vol vruchten en dode dieren. Een kaalgeplukte gans, een haas, een ree, een fazant en nog wat gevogelte, schots en scheef, ontdaan van hun glanzende negentiende-eeuwse edelposes. Als dit een offer is aan Charlotte, dan offert Corinth al die stillevens in vredig strijklucht op.

Aan het eind van dat jaar krijgt Corinth een beroerte waarvan hij langzaam herstelt. Als hij na een half jaar weer kan schilderen, verandert zijn werk volkomen. De streek wordt losser, mede veroorzaakt door de hand die zijn zekerheid terug moet vinden. Maar wat zich al in Charlottes verjaarsgeschenk heeft aangekondigd, wordt nu doorgezet.

Het zelfportret met Panamahoed, het eerste na zijn ziekte, toont een man die kijkt alsof zijn eerdere werk niet meer bestaat. Zijn jas is helblauw en neemt meer dan de helft van het doek in beslag. De beschouwer vraagt zich niet meer af of de kunstenaar dit jak, toen hij zichzelf waarnam, werkelijk heeft gedragen. Het blauw knalt van het doek en dat is genoeg.

Selbstportrat mit Panamahut, 1912

De sloop gaat verder. Op een kegelbaan krijgt snelheid het volle pond in een baaierd van gekleurde strepen; er is geen bal te zien. Het groen van de bomen steekt er onbeweeglijk bij af.

Kegelbaan, 1912

Ongetwijfeld aangemoedigd door de kleuruitspattingen van Die Brücke gaat Corinth zijn weg. Hij moet erachter zijn gekomen dat de voorstellingen uit 1900 over een onderwerp gingen, maar er niet mee samenvielen. Er was een afstand tussen model en de schilder, die nog versterkt werd door de argwaan die Corinth jegens mensen koesterde. Als de beschouwer het doek bekeek, vermoedde hij de schilder als een dirigent in zijn nabijheid, als een toneelmeester die aan zijn helden de juiste plaats wijst, terwijl hij zelf buiten schot blijft.

Die afstand wilde Corinth slopen. Pas in de laatste jaren van zijn leven lukte hem dat.

Thomas, zijn zoon, in 1922. De grote fonkelende anthraciet kleurige ogen, nauwelijks begrensd lopen ze over in de zware wenkbrauwen. De in hun ovale vorm geveegde wangen en kin, de even in het rood gedoopte mond en dan vooral, de pink die om de rand van de hoed. Een restdetail van de negentiende eeuw. Geen regieaanwijzingen meer, Corinth is in de voorstelling opgegaan, met zijn onderwerp versmolten.

Wilhelmine met vlechten, 1922

De blik lijkt nog uit de 19de eeuw te komen, maar de jurk, de wangen en de vlechten wekken de indruk alsof Corinth ze voor het eert zag en ze daarom in onverwachte kleuren weergaf.

Ook bij de allegorie is de afstand verdwenen.

Hij schilderde de badende Suzanna uit het boek Daniël voor het eerst in 1890.

In 1923 doet hij het nog eens, en nu is het verhaaltje zo goed als weg. De rug van Susanna telt alleen nog. Ze staat met het gezicht van ons af en kijkt op naar de twee ouden. De rug lijkt zich te wentelen uit de eigen stand, de vorm verandert als het gewicht nu eens door de ene dan door de andere voet wordt gedragen. Al die tintwisselingen die lijf, kont, dijen en kuiten zwaarte geven. Het Liegende Weiblichen Akt uit 1907 heeft z'n vervolg gekregen.

Niet de gelijkenis maar de verandering zelf. Daar kwam Corinth op uit toen hij in het jaar van zijn dood zijn Deense vriend Georg Brandes schilderde. Corinth voelddoet aan de eisen van de anatomie. Ogen, oren, neus, mond, wenkbrauwen, haren, ze zijn er allemaal. Maar hij geeft ze zo'n vaart, zo'n ritme dat ze niet meer aan een vast tijdstip kunnen worden gekoppeld. Corinth keek naar de beweeglijkheid van het gezicht, de lichtste intonatie van de huid, de kleine breukvlakken, de wijzigende uitdrukking.

Georg Brandes, 1925

Daar keek Corinth ook naar toen hij voor het laatst zijn eigen gezicht bespiedde. De dikke ader op zijn voorhoofd is niet in rust, de bovenlip beweegt de snor iets naar links. Het haar deint omhoog. Wat gebeurt er?

Letztes Selbstporträt, 1925

Toch dacht Corinth dat het nog beter kon.

Hij ging naar Amsterdam om Rembrandt en Frans Hals te zien, de grote voorbeelden van zijn jeugd. Daar liep hij een longontsteking op; omdat de zee hem goed zou doen, werd hij naar Zandvoort gebracht. Daar stierf hij.

4. Bronnen

- Lovis Corinth, Kunstforum der Bank Austria Wien en Forum des Landesmuseum Hannover 2 September bis 22 november 1992

- Wikipedia Lovis Corinth

- Wikipedia over de tentoonstelling "Lovis Corinth en de geboorte van het modernisme" die van tot half februari 2009 te zien was in het Regensburg Art Forum Ostdeutsche Galerie.